in het los worden van de wereld, wereldverachting, zich uitsluiten van de wereldsche dingen.

Spr. wees vervolgens op den samenhang van dood en leed (een bijzondere vorm van leed) en dood en liefde, in de natuur telkens optredend en waarbij elke liefdeactie een sterven is. Pas in het sterven onthult zich de dood, want hij wordt door liefde overwonnen. Liefde doet leven geboren worden en zij is een impuls voor nieuw leven maar in iets anders, zoodat de zin van den Dood zich vervult in de triomf van het Leven.

Voor den incidenteelen dood weet spr. geen oorzaak. Hij is zinloos voor ons bewustzijn evenals in vele gevallen het leed.

Hoe is het mogelijk, vroeg spr. — bij de houding tegenover den dood en stervenstechniek gekomen — dat de mensch de stervensacte kan vervullen en door welke kracht is dit mogelijk?

In den incidenteelen dood is de zin van den dood niet te vervullen. De groote angst van het Westen gaat dan ook tegen den incidenteelen dood, omdat men daarin den zin des doods niet vervullen kan, meent spreker.

Voor doodstechniek wees spr. op: 1. het kunnen liefhebben zonder eigenbelang; 2. het leed dragen in het offer door de Liefde; 3. het leeren aanvaarden van den dood als onzen begeleider; 4. het besef, dat de zonde elke liefdeverhouding desorganiseert.

Na uitdrukkelijk gezegd te hebben, dat hij thans den weg der wetenschap verlaat, verklaarde spr. dat volgens zijn persoonlijk inzicht alleen de Christelijke filosofie de symptomen van leven en dood tot een hoogere synthetische eenheid samen voegt en dat Christus de eerste was die den dood overwon in de liefde. Alleen wie Christus kent, leeft en alleen de kenner van Christus kan ons den samenhang der verschijnselen doen zien. Alleen de God-geworden kan sterven, alleen de God-geworden kan leven.

Kennisneming van deze beschouwing van prof. Buytendijk is leerzaam. Ze leert opnieuw, dat de gereformeerde wetenschap eigen wegen gaan moet, ook op het terrein, dat prof. Buytendijk betreedt. Want wat hier gegeven wordt, is losgeraakt van de gereformeerde gedachte. Toen de spreker zijn inzicht in de „christelijke filosofie" gaf, maakte hij dat opzettelijk los van den weg der wetenschap; terwijl gereformeerden juist zoeken het verband tusschen die twee te leggen. En daarbij treft het, dat de gereformeerde gedachte iets anders is dan de hier voorgedragen „christelijke filosofie".

Geheel en al los van alle nare kwesties van dezen tijd, merk ik op, dat niet alleen tegenover „De Reformatie" waarvan prof. Buytendijk zich indertijd losgemaakt heeft, maar ook tegenover de belijdenis van „Woord en Geest" door prof. Buytendijk hier principieel stelling genomen wordt; al is hij nog medewerker-aan dit blad. Het orgaan zei onlangs van een rede van mr Heemskerk (niet-medewerker), dat ze als hoofdartikel had kunnen dienen. Van deze rede van een medewerker zou men dat niet kunnen beweren.

Waarom ik dit opmerk?

Allereerst om te doen zien, dat onze natuurfilosofen het niet gemakkelijk zullen hebben als zij waarlijk hun geloof willen doen spreken in hun wetenschap. Voorts, om te herinneren, dat ook prof. Buytendijk uitgaat van praemissen, al zijn ze de onze niet. Ze mogen meer persoonlijk dan gemeenschapsbezit zijn, ze mogen ook tegenover onze belijdenis staan — er zijn er, die prof. Buytendijk gaarne hooren en hem vertrouwen schenken, doch die zelf weigeren, van praemissen uit te gaan, zoolang ze het verband daarvan met hun wetenschap niet klaar bewezen hebben. Afgedacht van de logische verwarring, die hierin zich doet herkennen, is toch voor deze zoekers prof. Buytendijk zelf anders gezind dan zij.

Ook heeft dit alles zijn waarde ter „oriënteering". Prof. Buytendijk heeft „Assen" zeer sterk gecritiseerd; en velen zeiden: hij heeft gelijk. Maar als hij zijn lezingen „Woord en Geest" aanbood, zou het blad ze niet kunnen plaatsen, uit dogmatisch-exegetisch bezwaar. Dit bewijst, dat de critiek op de Asser synode allerminst één leidende gedachte in zich heeft; dat het beroep op de moeilijkheden van medici en biologen en natuurfilosofen (welke moeilijkheden Assen heette voorbij te zien) niet baat, want prof. Buytendijk laat de geloofsmoeilijkheden van de gereformeerde studeerenden liggen; en dat „geloof" en „wetenschap" onverzoend blijven, moet men niet in een medewerker van „Woord en Geest" voorbijzien, als men er — ten onrechte — een gravamen van maken wil tegen „Assen".

Indien het waarlijk om de uitwerking van zijn geloof in de wetenschap te doen is, dan moet eerlijke kennisneming ook den meest over Assen bezwaarde tot de erkentenis brengen, dat Kuyper en Bavinck hem, óók op Buytendijks terrein, op weg helpen, terwijl Buytendijk, voor hun geloofsbesef, hen daarvan afvoert; materieel genomen, want hij verlaat de gereformeerde gedachte; en óók formeel genomen, want zijn wetenschap staat in deze lezingen los van zijn eigen religieus-filosofisch inzicht. En dat wil „Assen" niet eens; het is er zelfs sterk tegen.

Indien het waar zou zijn, dat „Assen" onze christelijke natuurfilosofen etc. van zich vervreemd heeft, dan zou prof. Buytendijk het nog sterker gedaan hebben, zoolang zij ten minste gereformeerd willen zijn. De klacht, dat men nog beginnen moet, wordt hier niet tot zwijgen gebracht. Juist het tegendeel is feit.

De zichtbare kerk.

In het „Algemeen Weekblad" voornoemd geeft dr G. W. Oberman een recensie van: S. Stemerding, Aangaande mij en mijn huis.... Over de vermoedelijke kerkelijke positie van den schrijver zegt de recensent:

> Meen niet, dat hier alleen over de school gepraat wordt. Over heel veel dingen. Zoo bv. over het vertellen uit den Bijbel en over „doodpreeken" en „doodbidden". Het kan hem niets schelen of schoolbesturen, collega's, dominees, ouderlingen er kwaad om worden. Hij zegt het raak en kort. En dan is de schets uit. Ik weet niet of Stemerding gereformeerd, doleerend-gereformeerd, of Hervormd is. Ik denk haast wel, dat hij Hervormd is. Want hij prijst de Gereformeerde Kerk omdat deze kerk liturgisch en homiletisch zich begint aan te passen aan de eischen van den nieuwen tijd. „In de Herv. Kerk ziet men daarentegen in tal van gemeenten zich nog vaster aan de traditie klemmen". Dit is nu een echt ondankbare „Hervormde" opmerking. Juist omdat er een Hervormde Kerk is, kan hij zulke rake, noodige en gedurfde dingen zeggen, over kunst, romans, tooneel, en kinderzielen-vermoordende vroomdoenerij.
>
> Juist door de Jeugdbeweging gaat de Hervormde Kerk een nieuwe toekomst tegen. Hier past geen défaitisme. Maar tot de défaitisten behoort Stemerding allerminst. Het is een vergissing van een officier, die aan het front zich moedig weert.

De tijd is niet ver meer waarin men uit iemands handschrift of uit zijn gelaatstrekken afleiden zal, tot welk kerkelijk institunt hij behoort.

K. S.

BOEKBESPREKING.

„De Toortsdrager."
Administratie Keizersgracht 120, Amsterdam.

Men zond ons aflevering 1 van dit tijdschrift. „Nieuwe Banen" (het tijdschrift van dr A. H. de Hartog) is hierin opgenomen; thans is dit tijdschrift het „orgaan van de apologetische vereeniging „De Toortsdrager" der christelijke levens- en wereldbeschouwing". Men weet, dat prof. dr A. H. de Hartog voor deze vereeniging optreedt als apologeet van het christendom en ook dit orgaan ervoor gebruiken zal.

Een eigenlijke recensie geef ik natuurlijk niet; allereerst omdat dit slechts mogelijk is, als de geheele jaargang wordt toegezonden, en ook, omdat dit eerste nummer voornamelijk zich bezig houdt met zakelijke mededeelingen over de vereeniging en haar werk, en over het doel dat men beoogt.

Nu men toch ons oordeel vraagt, wil ik in het algemeen wel zeggen, dat eerst uit de vruchten voor mij blijken moet, of dit blad en de achter de uitgave werkende vereeniging mijn sympathie kan hebben. Voor den bizonderen ijver en de nobele bedoeling van dr de Hartog wil ik een eerbied bewaren, die voor dien van niemand onderdoet: ik kan hem b.v. veel gemakkelijker waardeeren in zijn breedheid dan anderen, wier „breede" waardeering mij wel eens te veel naar het sectarisme opschuift; immers wie het sectarisme bestrijdt, en zich op dat antisectarisme min of meer baseeren wil, is zelf de secte toegevallen. Prof. de Hartog lijkt mij ruimer dan zeer velen, die met hem den lof der ruimte zingen, maar dan steeds met de knop van de deur hunne heiligen huisjes in de hand. Maar mijn bezwaar gaat tegen de methode van de Hartog's apologetiek en tegen vele van zijn denkbeelden. De methode van dr de Hartog schijnt mij veelszins zoo te zijn, dat zij, voor wie consequent denkt, uit het eerst aanvaarde christendom wegsnijdt wat tot het wezen van het christendom behoort, naar mijn innigste overtuiging, en (want men heeft aan mijn denkbeelden niet veel) ook naar mijn belijdenis, die ik met vele anderen gemeen heb. En met alle waardeering voor wat iemand bedoelt en werkt, moet ik toch, als het op bepaling van eigen standpunt aankomt, de consequenties overzien, die uit ieders optreden logisch voortvloeien. Wat de Hartog wil, is voor mijn besef in meer dan een geval ongereformeerd, wijl het in strijd is met wat ik van den bijbel en van het geloof in God heb aan te nemen. Ik meen, dat de gereformeerden eigen wegen moeten gaan. In de apologetiek ook. Niet om eenig sectarisme, maar om de waarheid uit de diepte zoo breed mogelijk op en uit te halen. Maar: eerst ophalen: dan pas uithalen.

Hierom kan ik van „De Toortsdrager" nog niets zeggen, dan dat ik afwacht. Slechts volge nog de mededeeling, dat prof. Dooyeweerd, na inzage van de officieele stukken van de vereeniging, zijn aanvankelijk gegeven aanbeveling heeft ingetrokken. Zoover mij thans bekend is, wordt betuiging van instemming (wat theologen en hoogleeraren betreft) alleen verkregen van predikanten en hoogleeraren buiten de Geref. kerken; en is voorts een aantal namen gepubliceerd van wie met de Geref. kerken een conflict hebben, of tot de Nederlandsch-Geref. kerken (zullen we nog maar zeggen) behooren (groep-Geelkerken) en voorts hervormde, luthersche, etc. woordvoerders, benevens twee predikanten van de Chr. Geref. kerk.

K. S.

„Studia Catholica". Nieuwe Reeks van „De Katholiek". Derde jaargang, afl. III.
Roermond — J. J. Romen & Zonen.

De inhoud van dit nummer is: Prosper en Cassianus (prof. Franses); Metaphysik der Erkenntnis und Schulmeinungen der Scholastik (I. Ternus); Maria middelares (dr N. Sanders; een zeer interessant artikel, niet alleen om de gedachten, maar vooral ook om den redeneertrant te leeren kennen); Milaan, een tweede neo-scholastiek centrum (Heskes); Pascal's ordre du coeur (J. Steinhardt). Voorts recensies.

Dit hoogstaand tijdschrift is voor wie Rome en Roomsch werk wil leeren kennen, bizonder goed. Het vraagt evenwel eenigszins wetenschappelijk vermogen van den lezer.

K. S.

H. Padberg S. J. — „Frederik van Eeden".
Roermond — J. J. Romen & Zonen.

Dit boek is verschenen in de bekende „Ster-uitgaven"; dat deze roomsch zijn behoef ik wel niet meer te zeggen. Men begrijpt de situatie dadelijk: de eene zoon van Rome verblijdt zich over den ander; en dat die ander de bekeerling is met den bekenden naam, voert de blijdschap hooger op. De auteur bereikt met dit boek een tweeledig doel: eenerzijds wordt die naam van Van Eeden met gepaste vreugd als een Roomsche naam verkondigd; anderzijds kan voorzichtige critiek op den nog lang niet goed-roomschen geest worden uitgebracht. De critiek is zacht maar vaak voor wie goed leest, scherp.

De hypothese omtrent 't doel van het boek heeft echter geen kleineerende bedoeling. Het boek is goed gedocumenteerd. De schrijver heeft zeer veel materiaal verwerkt en deed het op mooie manier. Het geeft inzicht in leven en werken van Van Eeden en is, als ik het wel zie, juist het best, als het den ontwikkelingsgang van Van Eeden in zijn vroegere sociale bemoeiingen schetst.

K. S.

KERKNIEUWS.

GEREFORMEERDE KERKEN.

Tweetal te:
Franeker: J. H. Meuleman te Hooger-Smilde en W. Scheen te Opperdoes.
Sleeuwijk (bij Gorinchem): R. v. Reenen te Putten (G.) en C. A. Vreugdenhil te Gramsbergen.
Surhuisterveen: J. H. Meuleman te Hooger-Smilde en S. J. Popma te Engwierum.

Beroepen te:
Berlikum (Fr.): J. Offers te Laar (Bentheim D.).
Genemuiden en Koog-Zaandijk: P. D. Kuiper, cand. te Kampen.
Goenga en Sybrandaburen c.a.: G. H. de Jonge te Lutjegast.
Haarlemmermeer-Oostzijde, Schoonoord en Schoonreweerd: B. A. Bos, cand. te Uithuizen.
Hoogvliet: P. v. Strien, cand. te Terneuzen.

Aangenomen naar:
Haarlem (vac.-Dr Brinkman): K. J. Cremer te Gees.
Woubrugge: D. Nauta, cand. te Leiden.

Bedankt voor:
Dokkum (vac.- S. W. Bos): P. Deddens te Rijswijk (Z.H.)
Den Haag-West: Dr C. Bouma te Zwolle.
Heinenoord en Ternaard: D. Nauta, cand. te Leiden.
Katwijk aan Zee: J. W. Esselink te Eindhoven.
Zuilen: J. Lugtigheid te Uithuizermeeden.

Intrede te:
Woerden: C. v. Reenen. Tekst Jes. 40:6—8.

Afscheid van:
Amersfoort: B. Teerink. Tekst Hebr. 13:8.
Smilde: F. H. v. Loon. Tekst Efeze 3:20 en 21.

De R. Koolstra, laatstelijk predikant bij de Geref. Kerk van Hoek van Holland, die vorig jaar zich aan de gemeenschap der Kerk onttrokken heeft, is na afgelegde schuldbelijdenis tegenover den betrokken Kerkeraad weer in het verband der Kerken opgenomen. Thans is hij lid van de Geref. Kerk van Coevorden.

Generale Synode. De kerkeraad der Geref. Kerk te Groningen, als roepende kerk voor de e.k. Generale Synode aangewezen, deelt bij dezen aan de kerken mede, dat hij besloten heeft, de Generale Synode bijeen te roepen tegen Dinsdag 16 Augustus a.s.

Stukken voor de Generale Synode bestemd, gelieve men in te zenden vóóór 26 Juni a.s. bij Ds J. J. Mierlenna, Praediniussingel 31, Groningen.

Namens den kerkeraad,
J. J. MIEDEMA, h.t. Praeses.
M. ZUITHOFF, h.t. Scriba.

CHR. GEREFORMEERDE KERK.

Tweetal te:
's Gravendeel: J. Hovius te Sneek en G. Salomons te Amersfoort.
Steenwijk: J. B. G. Cross te Naarden—Bussum en J. Hovius te Sneek.
Schiedam: J. D. Barth te Alphen a. d. Rijn en K. Groen te Baarn.

Beroepen te:
Den Haag: L. H. v. d. Meiden te Dordrecht.

Bedankt voor:
Haarlem en Zaandam: K. G. v. d. Smeden te Kampen.

Intrede te:
Barendrecht: J. W. v. Reg. Tekst 2 Tim. 4:2.

GEREFORMEERDE GEMEENTEN.

Beroepen te:
Delft: K. P. de Groot te Alphen.
Giessendam: D. C. Overduin te Nieuw-Beijerland.
Moerkapelle: A. de Blois te Dirkland.

Bedankt voor:
Goes: J. Fraanje te Barneveld.

NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

Beroepen te:
Elburg: H. A. de Geus te Waddinxveen.
Gouda: Is. Voorsteegh te Katwijk aan Zee.
's Gravenzande (2e pred.pl.): Dr Mr N. G. Veldhoen te Alphen a. d. Rijn.
Leidschendam: H. v. Dijken Gzn. te Wageningen.
Lexmond: J. C. W. Kruishoop te Arnemuiden.
Morra-Lioessens: Tj. J. de Boer te St-Anna Parochie.
Wilddervank: E. v. Ruytenberg te Oostburg.

Aangenomen naar:
Borger: R. J. H. Brink te Kimswerd.
Heelsum en Doorwerth: G. Grootjans Fzn. te Stedum.
Vollenhove: J. de Wit, cand. te Heemstede.
Zoeien: A. A. v. Stipriaan Luiscius te Well Ammerzoden.

Bedankt voor:
Dussen: J. de Wit, cand. te Heemstede.
Goutum: G. H. Stegn te Leeuwarden.
Gouderak en Sluipwijk (toez.): G. Enkelaar te Ter Aar (Z.H.)
Haarlo c.a. (toez.): H. J. Barnouw te Aardenburg.
Katwijk aan Zee (vac.-J. Nauta): E. Warmolts te Heerde.
Ouddorp (Z.H.): L. Kievit te Baarn.
Vriezenveen: W. M. A. Kalkman te Werkendam.
Vriezenveen: J. C. H. Romijn te Workum.

Intrede te:
Lutterade (L.): H. F. de Puy. Tekst Matth. 26:42b.

Afscheid van:
Slik—Ewijk: W. v. d. Waal. Tekst Hand. 20:32.